

รูปที่ 1. ประดิษฐ์ หุตางกูร (ภาพจากหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ (1))

ประดิษฐ์ หุตางกูร

ผู้ก่อตั้งคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ตอนที่ 4: การพัฒนาสมุนไพรไทย

บทความตอนที่ 4 เกี่ยวกับประวัติของอาจารย์ประดิษฐ์ หุตางกูร กล่าวถึงบทบาทสำคัญของอาจารย์ในการพัฒนาสมุนไพรไทยตามที่ปรากฏในหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพของอาจารย์ (1)

อาจารย์ประดิษฐ์ หุตางกูรเป็นผู้ที่เล็งเห็นถึงคุณค่าและศักยภาพของสมุนไพรไทยมานานก่อนที่จะสมุนไพรจะถูกบรรจุในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5 ท่านเริ่มสร้างการวิจัยด้านนี้ในคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดลโดยจัดหาเครื่องมือวิจัยสมุนไพร เช่น เครื่องสกัด การจัดตั้งกรรมการจัดทำมาตรฐานสมุนไพรในปี พ.ศ. 2520 การของบประมาณสำหรับโครงการมาตรฐานสมุนไพร ในระยะนั้น อาจารย์ประดิษฐ์กำหนดการดำเนินงานสมุนไพรไว้ดังนี้ 1) การคัดเลือกยาสมุนไพรที่ใช้มาจากตำรายาเภสัชแผนโบราณ เมื่อแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5 ได้เน้นเรื่องสมุนไพร ท่านจึงเพิ่มรายการสมุนไพรที่มีศักยภาพในการพัฒนาด้วย 2) การจัดทำอนุกรมวิธานของพืชสมุนไพรด้วยความรู้ทางเภสัชพฤกษศาสตร์ 3) การจัดแสดงตัวอย่างสมุนไพรทั้งสดและแห้ง ตลอดจนจุลทัศน์ลักษณะของเนื้อเยื่อสมุนไพร และ 4) การศึกษาถึงคุณสมบัติทางเคมีของสมุนไพรเพื่อใช้บ่งชี้คุณภาพของสมุนไพร เช่น ความชื้น ปฏิกิริยาการเกิดสี

ในปีพ.ศ. 2523-2524 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมตระหนักถึงปัญหาการไม่สามารถพึ่งพาตนเองด้านยาของไทย จึงได้มอบให้คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดลศึกษาแนวทางการพัฒนาสมุนไพร ท่านอาจารย์ประดิษฐ์ได้ให้คำชี้แนะแก่คณะทำงานจนงานสำเร็จ การศึกษาได้ข้อสรุปอันหนึ่งว่า ควรรวบรวมข้อมูลสมุนไพรจากแหล่งต่าง ๆ ไว้ด้วยกัน อาจารย์ประดิษฐ์จึงสนับสนุนให้รวบรวมข้อมูลสมุนไพรโดยใช้งบประมาณของคณะ และพัฒนาอาจารย์ให้เรียนรู้ระบบเก็บข้อมูล

สมุนไพรในต่างประเทศ อาจารย์ได้ขอความสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยมหิดลด้านงบประมาณใน พ.ศ. 2526 เพื่อจัดตั้งโครงการศูนย์ข้อมูลสมุนไพร ซึ่งต่อมาได้เข้าร่วมโครงการสมุนไพรกับสาธารณสุขมูลฐานที่สนับสนุนโดยองค์การยูนิเซฟ หลังเกษียณราชการ อาจารย์ก็ยังคงให้คำปรึกษาแก่โครงการฯ อย่างต่อเนื่อง

ขณะเดียวกัน ท่านอาจารย์ประดิษฐ์เริ่มโครงการพัฒนาตำรับยาเพื่อใช้ในโรงพยาบาล โดยเริ่มแรกเป็นการใช้ในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยก่อน เมื่อแพทย์และผู้ป่วยยอมรับ จึงขยายการใช้ในโรงพยาบาลอื่นและขยายสู่การผลิตในระดับอุตสาหกรรมต่อไป ผลผลิตจากโครงการฯ อันแรก คือ ยามะขามแขกซึ่งมีการมอบสูตรให้กับองค์การเภสัชกรรม นอกจากนี้ยังมียาเตรียมจากใบบัวบก แมงลัก เป็นต้น อาจารย์ประดิษฐ์ยังผลักดันการผลิตยาสมุนไพรในระดับอุตสาหกรรม โดยเสนอให้องค์การเภสัชกรรมจัดทำยาระบายมะขามแขกเป็นยาสามัญประจำบ้าน เมื่อผลงานเรื่องยาระบายมะขามแขกเป็นที่รับรู้ของสาธารณะ ทำให้ราคามะขามแขกในสมัยนั้น เพิ่มขึ้น 20 เป็น 25 บาทต่อกิโลกรัม ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น ทั้งยังทำให้ประชาชนได้ใช้ยาที่มีคุณภาพในราคาถูก และเป็นการส่งเสริมอุตสาหกรรมยาในประเทศ และสร้างงานแก่ประชาชน ตลอดจนเพิ่มการพึ่งตัวเองด้านยาของประเทศ

ด้วยความรอบรู้ของอาจารย์ประดิษฐ์เกี่ยวกับสมุนไพร ท่านจึงถูกเลือกเป็นกรรมการด้านสมุนไพรมากมาย เช่น กรรมการพัฒนาการใช้สมุนไพรของกระทรวงสาธารณสุข คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติสาขาเภสัชเคมี คณะกรรมการยาสมุนไพรขององค์การเภสัชกรรม เป็นต้น คณะกรรมการยาแห่งชาติแต่งตั้งให้ท่านเป็นประธานอนุกรรมการจัดทำแผนงานสมุนไพรแห่งชาติในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 6 ทั้งนี้เนื่องจากการแผนพัฒนาฯ

ฉบับที่ 5 ขาดนโยบายด้านนี้ที่ชัดเจน แต่ท่านจากไปอย่าง
กระชั้นชิดก่อนที่งานนี้จะลุล่วง

ท้ายที่สุดนี้ วารสารเภสัชกรรมไทยขอยกบางตอน
ของบทกลอน “รำลึกถึงอาจารย์อาจารย์ประดิษฐ์ หุตังกูร
คณบดีคณะเภสัชศาสตร์ พ.ศ 2513 ถึง 2526” ซึ่งประพันธ์
โดยศาสตราจารย์ ดร.วงศ์สถิตย์ ฉั่วสกุล (2) เพื่อประกาศ
คุณความดีและผลงานของอาจารย์ดังนี้

“...ผู้ริเริ่มพัฒนามาก่อตั้ง
มิหุตยังย้อยต่อเพื่อต่อผล
ให้ทัดเทียมก้าวหน้าดังสากล
นรชนถ้วนหน้าสดุดี
ครูคือผู้ก่อสานด้านฟิสิกส์
ซึ่งผันพลิกชื่อไปไว้ศักดิ์ศรี
เป็นเภสัชกรรมเทคโนโลยี
ผ่านหลายปีแตกสาขาน่าชื่นใจ
งานบัณฑิตศึกษาที่ริเริ่ม
ต่างพูนเพิ่มสาขาวิชาใหม่
ล้วนส่งเสริมการศึกษาและวิจัย
ทั้งโครงการสมุนไพรรสดีต่อมา
การจัดทำมาตรฐานเรื่องลือชื่อ
คือผลงานความร่วมมือกันปรึกษา
สามัคคีระหว่างสามภาควิชา
เนื่องด้วยครูมีสายตาวัดกว้างไกล
งานวิจัยสมุนไพรมีค่า
พัฒนาตำรับยาให้มาใช้
คือโครงการพัฒนาชาติของไทย
มะขามแขกนำไปใช้โดยองค์การ
สิ่งสำคัญบริการให้ความรู้
เผยแพร่สู่ประชาชนดังกล่าวขาน

เริ่มจัดสร้างสถานบริการ
สนองคุณทุกท่านแทนน้ำใจ
ครูคือผู้ริเริ่มงานด้านชุมชน
อุทิศตนก้าวมาเพื่อแก้ไข
นำสมาคมรุดหน้าสู่เส้นชัย
วิชาชีพก้าวไกลทุกคืนวัน.....
เพื่อผลงานวิชาชีพครูอุทิศ
ร่วมผลิตวารสารเภสัชไว้
ให้ความรู้ได้นำสู่สังคมไทย
สมาชิกทั่วไปได้ค้นคว้า
เพื่อสร้างฐานข้อมูลสมุนไพรร
อีกทั้งยาเก่าใหม่ไว้ศึกษา
หน่วยข้อมูลสมุนไพรรและคลังยา
จึงจัดตั้งขึ้นมานานยี่สิบ.....
....ขอเดชะผลบุญคุณครูสร้าง
โปรดนำทางสร้างสุขด้วยช่วยอุดหนุน
ขออำนาจบริสุทธิ์พุทธคุณ
เกื้อการุณย์เมตตาครูอยู่สำราญ
ธรรมคุณนำสู่แหล่งสิงสถิต
ด้วยดวงจิตไร้ทุกข์เกษมศานต์
สังคมคุณนำหนุนให้ใจเบิกบาน
อยู่สถานวิมานแมนนิจันรินทร์”

เอกสารอ้างอิง

1. Anon. Cremation memorial book: Pradit Hutangkool.
Bangkok: publisher unknown; 1985.
2. Teeraworapun S, Watcharakul O, Jindawijuk B,
Suwithayawat W, Puthipipatsarn S, Srisuk W et al.
25th Anniversary of Faculty of Pharmacy, Mahidol
University. Bangkok: Thaimit Publishing; 1994.